

Психологічні особливості узгодження особистісних та суспільних вимог до професійної успішності викладача

Synhaiska I.V. Psychological features of personal and social harmonization of requirements to professional success of a teacher / I.V. Synhaiska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 574–588.

І.В. Сингаївська. Психологічні особливості узгодження особистісних та суспільних вимог до професійної успішності викладача. У статті обґрунтовано актуальність дослідження психологічних особливостей узгодження особистісних і суспільних вимог до професійної успішності викладача. Проаналізовано низку теоретико-методологічних підходів, що дозволяють з'ясувати специфіку взаємодії «особистість – професійна діяльність – соціум», а саме: розуміння меж соціального та особистісного в процесі досягнення професійної успішності; нормативної сутності суспільно-особистісних взаємодій; соціально-психологічного змісту професійної успішності; процесу трансформацій суспільних цінностей в особистісні; існування протиріч між суспільством та особистістю щодо цілей та результативності професійної успішності; архетипового характеру спрямованості особистості на успіх; необхідності «особистісно-професійного розвитку» як цілісної системи; досягнення статусно-рольового балансу викладача вищого навчального закладу; необхідності дослідження «локусу контролю» як фактора психологічної спрямованості особистості викладача на професійну успішність; розгляду організаційної культури як умови професійного вдосконалення тощо. Зроблено висновок про те, що шлях до професійної успішності – це процес постійного узгодження особистісних та соціальних сенсів у професійній діяльності. Уточнено, що стратегія досягнення професійної успішності має базуватися на особистісній ієрархії значущих цілей, соціально прийнятних способах досягнення цих цілей, отриманні соціально значущих результатів та особистісного задоволення від професійних досягнень. Окреслено перспективи подальших досліджень особливостей особистісної самоактуалізації як творчого самовдосконалення та самореалізації, що є важливим підґрунтям і необхідною передумовою професійного розвитку та професійної успішності викладача вищого навчального закладу.

Ключові слова: професійна успішність, особистісні та суспільні вимоги, суспільно-особистісна взаємодія, статусно-рольовий баланс, професійний архетип, локус контролю, організаційна культура.

И.В. Сингаевская. Психологические особенности согласования личностных и общественных требований к профессиональной успешности преподавателя. В статье обоснована актуальность исследования психологических особенностей согласования личностных и общественных требований к профессиональной успешности преподавателя. Проанализирован ряд теоретико-методологических подходов, позволяющих выяснить специфику взаимодействия «личность – профессиональная деятельность – социум», а именно: понимание границ социального и личностного в процессе достижения профессиональной успешности; нормативной сущности общественно-личностных взаимодействий; социально-психологического содержания профессиональной успешности; процесса трансформаций общественных ценностей в личностные; существования противоречий между обществом и личностью относительно целей и результативности профессиональной успешности; архетипического характера направленности личности на успех; необходимости «лично-профессионального развития» как целостной системы; достижения статусно-ролевого баланса преподавателя высшего учебного заведения; необходимости исследования «локуса контроля» как фактора психологической направленности личности преподавателя на профессиональную успешность; рассмотрения организационной культуры как условия профессионального совершенствования и пр. Сделан вывод о том, что путь к профессиональной успешности – это процесс постоянного согласования личностных и общественных смыслов в профессиональной деятельности. Уточнено, что стратегия достижения профессиональной успешности должна базироваться на личностной иерархии значимых целей, социально приемлемых способах достижения этих целей, получении социально значимых результатов и личностного удовлетворения от профессиональных достижений. Намечены перспективы дальнейших исследований особенностей личностной самоактуализации как творческого самосовершенствования и самореализации, что является важным фундаментом и необходимой предпосылкой профессионального развития и профессиональной успешности преподавателя высшего учебного заведения.

Ключевые слова: профессиональная успешность, личностные и общественные требования, общественно-личностное взаимодействие, статусно-ролевой баланс, профессиональный архетип, локус контроля, организационная культура.

Постановка проблеми. Для дослідження психологічної специфіки професійної успішності викладача вищого навчального закладу важливо проаналізувати процес узгодження особистісних і суспільних вимог до професійної діяльності, оскільки фор-

мування професійної успішності є одночасно і соціальним, і психологічним процесом.

Слід підкреслити необхідність аналізу низки теоретико-методологічних (діяльнісного, психодинамічного, ціннісно-світоглядного, статусно-рольового, особистісно-професійного, комунікативного, наративного, акмеологічного, нормативного, метасистемного, інтегративного тощо) підходів, що уможливить з'ясування специфіки взаємодії «особистість – діяльність – соціум», а саме: розуміння меж соціального й особистісного в процесі досягнення професійної успішності; нормативної сутності суспільно-особистісних взаємодій; соціально-психологічного змісту професійної успішності; процесу трансформацій суспільних цінностей в особистісні; існування протиріч між суспільством та особистістю щодо цілей і результативності професійної успішності; архетипового характеру спрямованості особистості на успіх; необхідності «особистісно-професійного розвитку» як цілісної системи; досягнення статусно-рольового балансу викладача вищого навчального закладу; усвідомлення дискурсивності викладацької діяльності; необхідності дослідження «локусу контролю» як фактора психологічної спрямованості особистості викладача на професійну успішність; розгляду організаційної культури як умови професійного вдосконалення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особистості в рамках професійної діяльності є одним з актуальних і динамічних напрямів у психології, про що свідчать численні публікації вітчизняних і зарубіжних вчених (Г. Балла, І. Бежа, О. Бондарчук, С. Гарькавця, Л. Дикої, О. Донченко, А. Журавльова, Е. Зеєра, В. Зливкова, Л. Карамушки, В. Крайнюк, С. Максименка, Г. Олпорта, В. Онищенко, В. Семиченко, О. Сергеєнкової, Т. Титаренко, К. Холла, В. Ямницького та інших). Останнім часом переважають дослідження, де поєднуються буттєвий, ціннісний і професійний простір особистості. Внаслідок цього психологічний зміст професійної успішності збагачується певними теоретичними аспектами щодо інтеграції та структурування уявлень про цінність професії для окремої особистості; усвідомлення важливості професійної рефлексії; визначення та узгодження цілей і засобів досягнення професійних перспектив і реалізації стратегій професійної успішності тощо.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз *особливостей узгодження особистісних та суспільних вимог до професійної успішності викладача.*

Виклад основного матеріалу. Суспільство задає певні межі людської поведінки, зорієнтованої на успіх. Окремі суспільні ідеали перетворилися на норми права, внаслідок чого вимагається їх обов'язкове дотримання. Отже, професія (професійна діяльність) є соціальним інститутом і обумовлена соціальними нормами. Звідси впливає й соціальна обумовленість професійної успішності, а відтак певна підсвідома орієнтація людини на відповідність вимогам суспільства, певної професійної групи чи організації.

Розвиток професійної успішності безпосередньо пов'язаний із реалізацією соціально значущої діяльності та прийняттям системи суспільних цінностей. Х. Хекхаузен зазначав, що походження мотивації досягнення полягає не в прояві закладених від народження потреб, а розглядається як сходинка когнітивного розвитку, що дозволяє сформувати структуру норм узгодження особистості з суспільним оточенням [21, с. 178]. На відміну від соціального, психологічний зміст професійної успішності обумовлений особистісним розвитком та його індивідуальними проявами і є відображенням процесу трансформації соціальних цінностей в особистісні.

Тому, розвиток професійної успішності є взаємообумовленим процесом пошуку способів індивідуалізації особистості в соціальному середовищі. Без прийняття певних суспільних вимог, критеріїв, навряд чи можна стати успішною особистістю. Більше того, професійна успішність викладача вищого навчального закладу значною мірою залежить від суспільного визнання. Зважаючи на це, при формуванні стратегії успіху викладач має: вибудувати власну систему цінностей з обов'язковим урахуванням ієрархії суспільних цінностей; визначити шляхи досягнення особистісної професійної успішності, що не суперечать суспільним уявленням про досягнення значущих результатів; передбачити отримання таких професійних досягнень, що задовольнятимуть і його самого, і оточення, передусім, професійне.

З цього моменту зароджуються протиріччя між суспільством та особистістю щодо цілей і результативності професійної успішності. Суспільство націлює особистість на професійну діяльність заради його (суспільства) вдосконалення, сама ж особистість прагне, перш за все, самовдосконалення. З метою запобігання загострення вказаного протиріччя доцільним є застосування інтегративного підходу, наприклад, використання теорії соціальної дії Т. Парсонса [14]. Йдеться про необхідність адаптації особистості до суспільних умов, тобто інтегрування в професійне серед-

овище для задоволення, насамперед, суспільних очікувань щодо професії викладача.

У сучасних умовах суспільство намагається унормувати свої відносини (в тому числі професійні) з певною соціальною групою чи окремим індивідом. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» [7] висуває низку вимог до науково-педагогічних працівників через стандарти вищої освіти. Однак впровадження навіть найдосконаліших стандартів професійної діяльності завжди пов'язане з певним ризиком втрати творчого потенціалу педагога і науковця. Саме тому прогнозованим є негативне ставлення частини викладачів до стандарту як засобу зайвої регламентації їх діяльності, а також наявність ризиків, що виникають із неузгодженості чинних і нових вимог до змісту та організації викладацької діяльності. Аналіз зарубіжних публікацій, присвячених розробці та впровадженню стандартів професійної діяльності викладача, свідчить про складність прийняття цих стандартів у різних країнах [24; 25; 26 та ін.].

За допомогою правових та інших норм суспільство декларує свої очікування щодо професійної діяльності та її результатів. Однак це лише модель, еталон, що вимагає персоналізації. Лише конкретна особистість здатна втілити певну соціальну модель, реалізуючи свої професійні компетенції та індивідуальні здібності в рамках певної стратегії досягнення професійної успішності. Основою моделі професійної успішності часто слугує досвід конкретної людини, яка є відомим чи видатним представником даної професії.

Спрямованість особистості на успіх має архетиповий характер, а тому і вибір еталонів не є випадковим. Досвід поколінь, актуалізований у професійній діяльності конкретної особистості, віддзеркалюється у символічній формі попередніх зразків успішності. Викладач обирає для себе зразки серед успішних педагогів або науковців і так формує своє власне «професійне-Я» та «ідеальне-Я». Дане положення підтверджує Т. Яценко своєю психодинамічною теорією і відповідним методом активного соціально-психологічного пізнання, результати якого синтезує «модель внутрішньої динаміки психіки» [22].

Існує тенденція до посилення особистісних факторів у створенні професійної картини світу, суб'єктивний підхід витісняється особистісним, загальнолюдські цінності розглядаються крізь призму життя та професійної діяльності окремої особистості. Тож формулювання суспільних вимог до професійної діяльності має осучаснюватися в напрямку заохочення особистості до

прояву своїх індивідуальних і творчих здібностей. Таким чином посилюватиметься цінність професії викладача, та послаблюватиметься протиріччя між суспільними та особистісними вимогами до професійної успішності.

Фахівець у галузі акмеології А. Деркач використовує поняття «особистісно-професійний розвиток» для створення цілісної системи, що відтворює сутність і значення професійної діяльності та професійних цінностей у психологічній структурі особистості. Джерелом особистісно-професійного розвитку, на думку А. Деркача, є професійне самовизначення, обумовлене особистісними домаганнями, мотивами, а також вдосконалення своєї професійної діяльності через активне використання індивідуальних здібностей і психофізіологічних можливостей [6]. Сам же процес професійного самовизначення може тривати протягом усього трудового життя, що пояснює певні зміни у формуванні професійних цілей і завдань та їх співвідношення з існуючими суспільними вимогами.

У процесі вивчення психологічних особливостей узгодження особистісних та суспільних вимог щодо професійної успішності викладача важливого значення набувають поняття «статус» і «роль». Разом вони стають віддзеркаленням суспільної та особистісної сутності конкретного викладача. Статус відображає суспільну значущість викладацької діяльності та ставлення з боку суспільства до окремого викладача. Згідно зі статусом формуються певні соціально-психологічні ролі, моделі поведінки, які наповнюють статус особистісним змістом. Складність науково-педагогічної діяльності полягає в тому, що викладач є одночасно і статусом, і роллю. Зіткнувшись з проблемою поєднання навчально-педагогічної, наукової та організаційної діяльності, викладач змушений вибирати, яка роль йому найбільше пасує. Втім його статус (як сукупність суспільних вимог) передбачає якісне виконання всіх видів робіт для отримання суспільного визнання та особистісного самоствердження. На думку М. Плуґіної, проблему рольових конфліктів можна вирішити шляхом ідентифікації своєї особистості з сукупністю статусів і ролей, характерних для професії викладача, а отже, задовольнити соціальні очікування [15, с. 40].

Ще одним важливим аспектом узгодження суспільних та особистісних вимог стає поведінкова сфера, сфера моральності. Суспільство декларує систему моральних цінностей, але зразки поведінки конкретних особистостей, що його уособлюють (державні, громадські діячі, керівники та ін.) далекі від унормова-

них декларацій. За таких обставин роль соціального комунікатора між суспільством (державою) та здобувачами вищої освіти не завжди відповідає очікуванням учасників освітнього процесу. До того ж особистісна світоглядна та громадянська позиція викладача має слугувати певним взірцем, що разом з високим фаховим рівнем дозволить сформувати у студентів не лише професійні, а й соціальні, комунікативні, психологічні та інші компетенції.

Як підкреслює Л. Орбан-Лембрик, в одному випадку статусно-рольові характеристики є інструментом пристосування до соціуму, елементом входження в нього, в іншому – засобом самоутвердження особистості, розкриття її комунікативного, професійного, творчого потенціалу. У цьому контексті важливе співвідношення особистісних властивостей не лише між собою, а й з ієрархією соціальних ситуацій, в яких діє індивід [13].

Професійна діяльність викладача є також предметом нарративної психології та розглядається як певний текст з відповідним словництвом і характером його використання [1; 16; 20 та ін.]. Через систему дискурсів (ідей, думок щодо тієї чи іншої проблеми у формі розмови, обговорення чи роботи з текстом) «узгоджуються» значення та сутність уживаних понять, здійснюється їх перехід з об'єктивного буття в суб'єктивний світ конкретної особистості [23, с. 278]. Від виконання нарративної ролі викладача значною мірою залежить формування професійного світогляду студентів і в подальшому їх професійна затребуваність на рівні держави та суспільства. Натомість затребуваність самого викладача залежить від системи взаємодій між суспільством, ним самим і професійним науково-педагогічним співтовариством.

З цього приводу Є. Харитонова вживає поняття метасистеми як взаємодії трьох складових: соціуму, особистості та професії. Зазначається, що оцінка затребуваності особистості з боку суспільства є односторонньою, оскільки важливою є не лише система відносин між розглянутими складовими, а й особистісне усвідомлення власної затребуваності. Соціально-професійна затребуваність особистості породжується її здатністю до прояву активності в особистісно та соціально значущій діяльності при одночасному врахуванні вимог до неї з боку соціуму і професії, конкретного соціально-професійного середовища, в рамках якого особистість здійснює свою діяльність [19, с. 61].

Суттєвим фактором психологічної спрямованості особистості на професійну успішність є «локус контролю». Дане поняття уможливорює розуміння мети досягнення професійної успішності, а також визначення пріоритетів у професійній діяльності ви-

кладача. Це важливе питання з огляду співвідношення суспільних та особистісних вимог. Завдяки локусу контролю напрямок руху до професійного успіху може бути досить прогнозованим. Достатньо відповісти на запитання: «Чи прагне викладач суспільного визнання, слави, матеріальних заохочень, чи самоактуалізації самовдосконалення, особистісної самодостатності, незалежності?»

Вказуючи на те, що особистість формується шляхом навчання, Дж. Роттер підкреслював, по-перше, значення людського досвіду, по-друге, цілеспрямованість особистісної мотивації. Як відомо, теорія соціального навчання базується на аналізі різних варіантів взаємодії поведінкового потенціалу особистості; очікувань; цінності підкріплення; психологічних ситуацій. Локус контролю, за Дж. Роттером, – це узагальнені очікування людини щодо того, якою мірою підкріплення залежать від її власної поведінки (інтернальний локус) або контролюються зовнішніми силами (екстернальний локус) [18].

Екстернальність чи інтернальність тісно взаємопов'язані з розвитком успішності. Про це свідчить і низка досліджень, що дозволили встановити кореляційний зв'язок локусу контролю з умінням особистості протистояти чи піддаватися зовнішнім впливам, з особливостями професійної діяльності [2; 5; 6; 11; 21 та ін.]. Отже, Дж. Роттер та його школа здійснили спробу поєднати потреби суспільства і особистості в одну систему цінностей.

Процес осмислення психологічних особливостей узгодження особистісних та суспільних вимог дозволяє усвідомити, передусім, його нормативну сутність. Застосування нормативного підходу уможливорює виявлення специфічних ознак соціально-психологічних взаємодій у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу. У численних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях знаходимо підтвердження зазначеної тези у вигляді вивчення різних аспектів нормативних взаємодій (Г. Балл [3], В. Зливков [8], С. Гарькавець [4], С. Леонард [25], Д. Майер [26], Л. Орбан-Лембрик [13] та ін.

Ще одним актуальним напрямком сучасних психологічних досліджень є вивчення проблем копінг-поведінки [10; 17]. У ракурсі дослідження професійної успішності копінг-поведінка відіграє важливе значення в процесі узгодження суспільних та особистісних вимог. Завдяки моделі копінг-поведінки особистість долає певні труднощі адаптації в умовах соціальних змін, що останнім часом відбуваються, зокрема, в Україні.

Т. Ткачук підкреслює дві важливі обставини в дослідженні копінг-поведінки. По-перше, копінг поєднує у собі два акценти: акцент на ситуації, в якій діє суб'єкт, і акцент на особистісних особливостях, що в ній проявляються. По-друге, яким би широким не було поняття копінг-поведінки, воно неминуче апелює до процесу адаптації: психологічне призначення копіngu полягає у забезпеченні адаптації людини до вимог ситуації [10]. Разом з тим, копінг – це індивідуальний спосіб взаємодії особистості з ситуацією.

Останнім часом у організаційній психології актуалізуються дослідження в системі взаємодії «особистість – діяльність – соціум». З огляду досліджуваної проблеми істотним є вплив організаційної культури на діяльність вищого навчального закладу та його співробітників [9; 12 та ін.]. Організаційна культура вищого навчального закладу є предметним простором спільної взаємодії її основних учасників (викладачів, студентів, науково-педагогічного колективу, адміністрації та ін.) з метою створення сприятливих соціально-психологічних умов для реалізації поставлених цілей, ціннісно-сислового узгодження взаємних вимог і досягнення відповідних позитивних результатів. Така спільна взаємодія, власне, і є соціальним партнерством, наповненим емоційно-комунікативним змістом міжособистісних стосунків. Крім того, соціальне партнерство виступає механізмом відтворення статусно-рольової структури професійної діяльності.

Висновки. Отже, вияв психологічних особливостей узгодження особистісних та суспільних вимог до професійної успішності викладача можливий завдяки аналізу взаємодії в системі «особистість – професійне середовище – соціум». Ставши на шлях досягнення професійної успішності, викладач спочатку повинен діяти в межах правил і норм, визнаних суспільством, як таких, що призводять до успіху. Це досягнення успішності на рівні адаптаційних стратегій. Для реалізації ж стратегії самоактуалізації доведеться вийти за межі соціальної, культурної, професійної обумовленості, подолати певні стереотипи професійної поведінки.

Отже, шлях до професійної успішності – це процес постійного узгодження особистісних і соціальних сенсів у професійній діяльності. Стратегія досягнення професійної успішності має базуватися на особистісній ієрархії значущих цілей, соціально прийнятних способах досягнення цих цілей, отриманні соціально значущих результатів та особистісного задоволення від професійних досягнень.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними є дослідження особливостей особистісної самоактуалізації як творчого самовдосконалення та самореалізації, що є важливим підґрунтям і необхідною передумовою професійного розвитку та професійної успішності викладача вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Презентации идентичности в контексте взаимодействия / Г.М. Андреева // Психологические исследования. – 2012. – Т. 5. – № 26 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/pum/2012v5n26/772-andreeva26.html>. – Назвие с экрана.
2. Балецька Л. М. Психологічні особливості атрибуції успіху у професійному самовизначенні студентів вищих навчальних закладів: дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Л.М. Балецька; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – К., 2014. – 254 с.
3. Балл Г. Ідентичність викладача вищої школи в контексті ціннісних складових його професійної культури / Г. Балл, О. Винославська, В. Зливков // Соціальна психологія. – 2011. – № 3. – С. 153–162.
4. Гарькавець С. О. Психологічні засади змінювання соціально-нормативної поведінки особистості: автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.05 / С. О. Гарькавець; Ін-т психології ім. Г. Костюка АПН України. – К., 2011. – 41 с.
5. Гордеева Т. О. Мотивация достижения: теории, исследования, проблемы / Т. О. Гордеева // Современная психология мотивации; под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2002. – С. 47-103.
6. Деркач А. Психолого-акмеологические основания и средства оптимизации личностно-профессионального развития конкурентоспособного специалиста / А. Деркач // Акмеология. – 2012. – № 4. – С. 11–17.
7. Закон України «Про вищу освіту» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1417447758081876>. – Назва з екрана.
8. Зливков В. До розробки структурно-динамічної моделі самоідентифікації викладача: проблеми пошуку і перспективи : [Електронний ресурс] / В. Зливков. – Режим доступу: http://povun.kpi.ua/2008-1/05_Zlivkov.pdf. – Назва з екрана.
9. Карамушка Л. М. Формування конкурентоздатної управлінської команди (на матеріалі діяльності освітніх організацій) : моногр. / Л. М. Карамушка, О. А. Філь; Ін-т психології

- ім. Г.С.Костюка АПН України, Укр. асоц. організац. психологів та психологів праці; Центр організац. та екон. психології. – К.: ІНКОС, 2007. – 264 с.
10. Корнієнко І. Стратегії копінг-поведінки студента у ситуації неуспіху: автореф. дис... канд. психол. наук / І. Корнієнко. – К., 2010. – 20 с.
  11. Налчаджян А. А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегия [2-е изд., перераб. и доп.] / А. А. Налчаджян. – Москва: Эксмо, 2010. – 368 с.
  12. Носков В. Психологічні детермінанти корпоративної культури / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросиніна // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3 (17). – С.76–88.
  13. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 446 с.
  14. Парсонс Т. О структуре социального действия / Т. Парсонс. – М.: Академический проект, 2002. – 880 с.
  15. Плугина М. Формирование имиджа – условие повышения профессионализма личности и деятельности преподавателя высшей школы / М. Плугина, Л. Донская, С. Знаменская // Акмеология. – 2014. – № 3. – С. 38–45.
  16. Преображенская А.О. Реализация позиции субъекта в автобиографическом нарративе / А. Преображенская. – Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2007. – № 4(1). – С. 142–150.
  17. Ткачук Т. А. Копінг-поведінка: стратегії та засоби реалізації: монографія / Т. А. Ткачук. – Ірпінь, 2011. – 284 с.
  18. Фрейджер Р. Теории личности и личностный рост : [Электронный ресурс] / Р. Фрейджер, Д. Фэйдимен. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/freydjer/24.php. – Название з экрана.
  19. Харитоновна Е. Субъект в триаде «социум – профессиональная деятельность – личность»: метасистемный подход // Личность профессионала в современном мире / Отв. ред. Л. Г. Дикая, А. Л. Журавлев. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2014. – С. 59–71.
  20. Харре Р. Вторая когнитивная революция / Р. Харре // Психологический журнал. – 1996. – № 17(2). – С. 3–16.
  21. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения / Х. Хекхаузен. – СПб.: Речь, 2001. – 256 с.
  22. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика / Т. Яценко. – К.: Вища школа, 2006. – 382 с.

23. Augoustinos M. Social cognition. An Integrated introduction / Augoustinos M., Walker I. – London: Sage, 2006. – 376 p.
24. Ellili-Cherif M. All that glitters is not gold: Challenges of teacher and school leader licensure licensing system in Qatar / M. Ellili-Cherif, M. Romanowski, R. Nasser // International Journal of Educational Development. – 2012. – № 32 (3). – P. 471–481.
25. Leonard S. Professional conversations: mentor teachers 'theories-in-use using the Australian National professional standards for teachers / S. Leonard // Australian Journal of Teacher Education. – 2012. – № 37 (12). – P. 46–62.
26. Mayer D. Professional standards for teachers: A case study of professional learning / D. Mayer, J. Mitchell, D. Macdonald & R. Bell // Asia-Pacific Journal of Teacher Education. – 2005. – № 33 (2). – P. 159–179.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Andreeva H.M. Prezentatsyy ydentychnosti v kontekste vzaymodeystvyia / H.M. Andreeva // Psykholohycheskye yssledovanyia. – 2012. – T. 5. – № 26 : [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://psystudy.ru/index.php/num/2012v5n26/772-andreeva26.html>. – Nazva z ekrana.
2. Balets'ka L. M. Psykholohichni osoblyvosti atrybutsiyi uspiyku u profesiynomu samovyznachenni studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv: dys... kand. psykol. nauk: 19.00.07 / L.M. Balets'ka; In-t psykholohiyi im. H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny. – K., 2014. – 254 s.
3. Ball H. Identychnist' vykladacha vyshchoyi shkoly v konteksti tsinnisnykh skladovykh yoho profesiynoyi kul'tury / H. Ball, O. Vynoslavs'ka, V. Zlyvkov // Sotsial'na psykholohiya. – 2011. – № 3. – S. 153–162.
4. Har'kavets' S. O. Psykholohichni zasady zminyuvannya sotsial'no-normatyvnoyi povedinky osobystosti: avtoref. dys... d-ra psykol. nauk: 19.00.05 / S. O. Har'kavets'; In-t psykholohiyi im. H. Kostyuka APN Ukrayiny. – K., 2011. – 41 s.
5. Hordeeva T. O. Motyvatsyya dostyzhennyia: teoryy, yssledovanyia, problemy / T. O. Hordeeva // Sovremennaya psykholohyya motyvatsyy; pod red. D. A. Leont'eva. – M.: Smysl, 2002. – S. 47-103.
6. Derkach A. Psykholoho-akmeolohycheskye osnovanyia y sredstva optymyzatsyy lychnostno-professyonal'noho razvy-

- tyya konkurentosposobnoho spetsyalysta / A. Derkach // Akmeolohyya. – 2012. – № 4. – S. 11–17.
7. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1417447758081876>. – Nazva z ekranu.
  8. Zlyvkov V. Do rozrobky strukturno-dynamichnoyi modeli samoidentyfikatsiyi vykladacha: problemy poshuku i perspektyvy [Elektronnyy resurs] / V. Zlyvkov. – Rezhym dostupu: http://novyn.kpi.ua/2008-1/05_Zlivkov.pdf. – Nazva z ekrana.
  9. Karamushka L. M. Formuvannya konkurentozdatnoyi upravlins'koyi komandy (na materialy diyal'nosti osvitnikh orhanizatsiy) : monohr. / L. M. Karamushka, O. A. Fil'; In-t psykholohiyi im. H.S.Kostyuka APN Ukrayiny, Ukr. asots. orhanizats. psykholohiv ta psykholohiv pratsi, Tsentralna orhanizats. ta ekon. psykholohiyi. – K.: INKOS, 2007. – 264 s.
  10. Korniyenko I. Stratehiyi kopinh-povedinky studenta u sytuatsiyi neuspikhu: avtoref. dys... kand. psikhol. nauk / I. Korniyenko. – K., 2010. – 20 s.
  11. Nalchadzhyan A. A. Psykholohycheskaya adaptatsyya: mekhanizmy y stratehiya. – [2-e yzd., pererab. y dop.] / A. A. Nalchadzhyan. – Moskva: Эkсмо, 2010. – 368 s.
  12. Noskov V. Psykholohichni determinanty korporativnoyi kul'tury / V. Noskov, A. Kal'yanov, O. Yefrosynina // Politychnyy menedzhment. – 2006. – № 3 (17). – С.76–88.
  13. Orban-Lembryk L. E. Sotsial'na psykholohiya: posibnyk / L. E. Orban-Lembryk. – K.: Akademydav, 2003. – 446 s.
  14. Parsons T. O strukture sotsyal'noho deystvyia / T. Parsons. – M.: Akademicheskyy proekt, 2002. – 880 s.
  15. Pluhyna M. Formyrovanye ymydzhha – uslovye povyshenyia professyonalizma lychnosti y deyatelnosti prepodavatelya vysshey shkoly / M. Pluhyna, L. Donskaya, S. Znamenskaya // Akmeolohyya. – 2014. – № 3. – S. 38–45.
  16. Preobrazhenskaya A.O. Realyzatsyya pozytsyyi sub'yekta v avtobyohrafycheskom narratyve / A. Preobrazhenskaya. – Psykholohyya. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomyky. – 2007. – № 4(1). – S. 142–150.
  17. Tkachuk T. A. Kopinh-povedinka: stratehiyi ta zasoby realizatsiyi: monohrafiya / T. A. Tkachuk. – Irpin', 2011. – 284 s.
  18. Freydzher R. Teoryy lychnosti y lychnostnyy rost : [Elektronnyy resurs] / R. Freydzher, D. Faydyment. – Rezhym

- dostupa: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/freydjer/24.php. – Nazva z ekranu.
19. Kharytonova E. Subʼyekt v tryade «sotsyum – professyonalʼnaya deyatelʼnostʼ – lychnostʼ»: metasystemnyy podkhod // Lychnostʼ professyonalʼna v sovremennom myre / Otv. red. L. H. Dykaya, A. L. Zhuravlev. – M.: Yzd-vo «Ynstytut psykholohyy RAN», 2014. – S. 59–71.
  20. Kharre R. Vtoraya kohnytyvnaya revolyutsyya / R. Kharre // Psykholohycheskyy zhurnal. – 1996. – # 17(2). – S. 3–16.
  21. Khekkhauzen Kh. Psykholohyya motyvatsyy dostyzyhenyya / Kh. Khekkhauzen. – SPb.: Rechʼ, 2001. – 256 s.
  22. Yatsenko T. S. Osnovy hlybynnoyi psykhhokorektsiyi: fenomenolohiya, teoriya i praktyka / T. Yatsenko. – K.: Vyshcha shkola, 2006. – 382 s.
  23. Augoustinos M. Social cognition. An Integrated introduction / Augoustinos M., Walker I. – London: Sage, 2006. – 376 s.
  24. Ellili-Cherif M. All that glitters is not gold: Challenges of teacher and school leader licensure licensing system in Qatar / M. Ellili-Cherif, M. Romanowski, R. Nasser // International Journal of Educational Development. – 2012. – № 32 (3). – P. 471–481.
  25. Leonard S. Professional conversations: mentor teachers 'theories-in-use using the australian National professional standards for teachers / S. Leonard // Australian Journal of Teacher Education. – 2012. – # 37 (12). – P. 46–62.
  26. Mayer D. Professional standards for teachers: A case study of professional learning / D. Mayer, J. Mitchell, D. Macdonald & R. Bell // Asia-Pacific Journal of Teacher Education. – 2005. – № 33 (2). – P. 159–179.

I.V. Synhivska. Psychological features of personal and social harmonization of requirements to professional success of a teacher. The article substantiates the relevance of the study of psychological features of harmonization of personal and social requirements to professional success of a teacher. It analyzes a number of theoretical and methodological approaches that allow to find out the specifics of the interaction of «personality – professional activities – society», namely: understanding the social and personal boundaries in the achieving professional success; regulatory nature of social and personal interactions; social and psychological content of professional success; the process of transformation of social values into personal ones; the existence of contradictions between the society and the personality with respect to the objectives and effectiveness of professional success; archetypal character of personal focus on success;

the need for «personal and professional development» as an integrated system; the achievement of a status and role balance of a teacher of a higher educational institution; the need to study the «locus of control» as a factor of the psychological direction of the teacher's personality to professional success; consideration of organizational culture as a condition for professional development etc. The conclusion is made that the way to professional success – is a process of constant coordination of personal and social meanings in professional activity. It is clarified that the strategy of achieving professional success must be based on a personal hierarchy of meaningful goals, socially acceptable ways to achieve these goals, getting socially significant results and personal satisfaction from the professional achievements. The prospects for further studies of personality characteristics of self-actualization as a creative self-improvement and self-realization, which is an important foundation and prerequisite for professional development and professional success of university professors, are introduced in the article.

Key words: professional success, personal and social demands, social and personal interaction, status-role balance, professional archetype, locus of control, organizational culture.

Received July 12, 2015

Revised August 23, 2015

Accepted September 26, 2015

УДК 159.964

Л.О. Сіпко

luzzy@ukr.net

Особливості використання методів психокорекції у роботі з психічною травмою

Sipko L.O. The peculiarities of using psycho-correction methods in the work with psychic trauma / L.O. Sipko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 588–599.

Л.О.Сіпко. Особливості використання методів психокорекції у роботі з психічною травмою. У статті здійснено аналіз проблеми використання психокорекційних методів у контексті роботи із пробле-